

Inspectierapport

Instandhouding Rijksmonumenten
Gemeente Westerveld

Erfgoedinspectie / Monumenten

1 december 2006

Inhoud

1	Inleiding	5
2	Kenschets gemeente Westerveld	9
3	Bevindingen en aanbevelingen	13
3.1	Domein resultaten	13
3.2	Domein effectiviteit	14
3.3	Domein waarborg	21
4	Samenvatting	29
	Bijlagen	33
	Bijlage I: Geraadpleegde documenten	35
	Bijlage II: Waarderingskader	37
	Bijlage III: Afkortingen	48

Dit rapport gaat over de inspectie die de Erfgoedinspectie / Monumenten heeft uitgevoerd naar de stand van zaken in de monumentenzorg in de gemeente Westerveld. De inspectiebezoeken vonden plaats op 18 en 19 september 2006.

Gemeentelijke inspectie

De sector Monumenten van de Erfgoedinspectie ziet toe op de naleving van de Monumentenwet 1988, waar het gaat om rijksmonumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten. Daartoe verricht zij verschillende soorten inspecties met als doel te rapporteren over de kwaliteit van de monumentenzorg.

Een van de soorten inspecties is de zogenoemde gemeentelijke inspectie. Een dergelijke inspectie vindt in de regel in één gemeente plaats en bestaat uit een analyse van vooraf te bestuderen documenten en een inspectiebezoek waarbij gesprekken met verschillende actoren plaatsvinden en enkele recent gerestaureerde monumenten of bouwprojecten in beschermde gezichten worden bezocht. Een inspectie wordt afgerond met een rapportage aan het gemeentebestuur, die ook zal worden gepubliceerd op de website van de Erfgoedinspectie.

In deze gemeentelijke inspectie ligt de focus op het hoofdstuk 'instandhouding'; daarvoor is de gemeente de belangrijkste geïnspecteerde. De gemeente heeft immers ingevolge de Monumentenwet 1988 de eerstelijns taken en bevoegdheden op het gebied van de instandhouding van rijksmonumenten. Naast het gemeentebestuur en haar medewerkers spelen ook andere betrokkenen een rol. Zo vinden ook gesprekken plaats met de lokale monumentencommissie, met de regioconsulenten van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (voorheen Rijksdienst voor de Monumentenzorg), en met historische verenigingen. De gemeente wordt dus niet alleen geïnspecteerd als bestuurlijke eenheid, maar vooral als entiteit, als gebied waarbinnen verschillende betrokkenen actief zijn.

Waarderingskader

Ten behoeve van de inspecties op het gebied van instandhouding van monumenten, heeft de Erfgoedinspectie een waarderingskader ontwikkeld. Dit is gebeurd in samenspraak met betrokkenen in het monumentenveld in een daartoe ingestelde klankbordgroep¹.

¹ Deze klankbordgroep is samengesteld uit deskundigen vanuit de Directie Cultureel Erfgoed van het Ministerie van OCW, de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten, de Vereniging Nederlandse Gemeenten, de Federatie Grote Monumentengemeenten, het overleg van Provinciale Steunpunten Monumentenzorg en het Nationaal Contact Monumenten.

Dit waarderingskader geeft de contouren aan waarbinnen een inspectie plaatsvindt. In de waarderingskaders heeft de Erfgoedinspectie kwaliteitskenmerken opgenomen die aangeven waaraan een goede monumentenzorg moet voldoen.

Het waarderingskader bevat drie domeinen waaronder 17 kwaliteitskenmerken zijn samengebracht.

Uitgangspunt bij het waarderingskader is toetsing op de naleving van de Monumentenwet 1988 in de ruimste zin van het woord. De drie domeinen zijn gericht op 'resultaten' (er is een weloverwogen samengesteld bestand aan monumenten die zorgvuldig in stand worden gehouden), 'effectiviteit' (het proces gebeurt zorgvuldig en doelmatig) en 'waarborg' (de zorg voor de monumenten is verzekerd). Het waarderingskader is bijgevoegd als bijlage bij dit rapport.

Opzet van de inspectie

De opzet van de inspectie is als volgt:

1. Als eerste actie vindt een analyse van beleidsdocumenten plaats die vooraf, op verzoek van de Erfgoedinspectie, door de betreffende gemeente zijn toegestuurd;
2. Vervolgens wordt een selectie gemaakt van maximaal zes recente restauratieprojecten in de gemeente, waarvan specifieke vooraf toegestuurde documenten worden bestudeerd;
3. In de gemeente worden gesprekken gevoerd met diverse betrokkenen om een zo compleet mogelijk beeld van de kwaliteit van de monumentenzorg ter plaatse te verkrijgen. Het betreft gesprekken met de portefeuillehouder en de beleidsambtenaar voor monumentenzorg, andere ambtenaren betrokken bij monumentenzorg, de monumentencommissie, de regioconsulent van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten, de consulent van de provincie (indien van toepassing) en vertegenwoordigingen van historische groeperingen.
4. De onder stap 2 genoemde restauratieprojecten worden ter plaatse bezocht als een 'reality check' en er wordt gesproken met de betrokken eigenaren en hun architecten of aannemers;
5. Alle verzamelde gegevens worden verwerkt en gewaardeerd.

Het inspectieonderzoek leidt vervolgens tot dit rapport, dat eerst in conceptvorm naar de gemeente is gestuurd ter bespreking en verifiëring van feitelijke gegevens. Na verwerking van eventueel commentaar stelt de Erfgoedinspectie het definitieve rapport op. Het gemeentebestuur krijgt hiermee een overzicht van de kwaliteit van de monumentenzorg in haar gemeente, gemeten naar het moment. Het rapport kan gebruikt worden om betrokkenen te informeren, beleid bij te stellen en interne verbeteringen uit te zetten.

Op deze wijze wil de Erfgoedinspectie de gemeente stimuleren een kwalitatief zo goed mogelijk monumentenbeleid te voeren.

Leeswijzer

Het document is als volgt opgebouwd: hoofdstuk 2 gaat in op het profiel van de gemeente, inclusief een beschrijving van de actoren die in die gemeente werkzaam zijn. In hoofdstuk 3 worden de bevindingen met betrekking tot beleid en uitvoering uitgewerkt per domein. Per onderdeel worden waar mogelijk aanbevelingen ter verbetering gedaan. Deze aanbevelingen zijn gericht aan de gemeente, omdat daar de mogelijkheden en de bevoegdheden liggen om de verbeterpunten uit te voeren en/of te coördineren. Alleen onder de paragraaf *Advisering* zijn de aanbevelingen niet aan de gemeente maar aan het betreffende adviesorgaan gericht.

Tenslotte worden in hoofdstuk 4 de bevindingen en de aanbevelingen samengevat.

Het document wordt afgerond met een drietal bijlagen: een overzicht van geraadpleegde documenten, het Waarderingskader (met toelichting) dat gehanteerd is bij de inspectie, en een lijst met gebruikte afkortingen.

In dit hoofdstuk wordt de situatie in de gemeente Westerveld beschreven voor zover deze van toepassing is op de monumentenzorg. Naast een korte ruimtelijk-historische beschrijving van het grondgebied van de gemeente wordt in kengetallen en in een opsomming van actoren een beeld gevormd van de belangrijkste randvoorwaarden voor de monumentenzorg in Westerveld.

Korte beschrijving

In deze beschrijving geven wij een schets van de ruimtelijke karakteristieken van de gemeente.

De gemeente Westerveld bestond vóór de herindeling van 1 januari 1998 uit de gemeenten Diever, Dwingeloo, Havelte en Vledder. De grenzen van deze voormalige gemeenten komen in grote lijnen overeen met de middeleeuwse kerkelijke gebieden, kerspelen genoemd. Elke kerspel bestond weer uit één of meer buurtschappen, de marken. De gemeente bestaat sinds de herindeling uit 26 dorpskernen, en huisvest 19.264 inwoners op een ruim grondgebied van 28.300 hectare.

Het gemeentegebied omvat twee Nationale Parken: het Drents-Friese Wold en het Dwingelderveld.

De gemeente Westerveld is vanouds een overwegend agrarische gemeente, met veel historische boerderijen binnen de gemeentegrenzen. Een aanzienlijk deel van deze boerderijen heeft tegenwoordig geen agrarische functie meer, maar is herbestemd tot bijvoorbeeld woonboerderij.

Het gemeentehuis bevindt zich in Havelte, maar zal binnenkort worden gehuisvest in een nieuw gebouw in Diever.

Kengetallen

1. Samenstelling gemeente Westerveld (bron: Gemeente Westerveld)

Samenstelling	Aantal
Aantal inwoners	19.264
Oppervlakte	28.300 ha

2. Aantal monumenten

Soort	Aantal
Rijksmonumenten volgens opgave gemeente ²	171
Rijksmonumenten volgens opgave RACM ³	158
Rijksbeschermdde stads- en dorpsgezichten	6 (+ 1 in aanvraag)
Provinciale monumenten	69
Gemeentelijke monumenten	0

3. Eigenaren van Rijksmonumenten

Soort	Aantal particulier	Aantal gemeente	Aantal Stichting/coöperatie
Eigenaren Rijksmonumenten	136	8	30

² Het verschil in aantal rijksmonumenten volgens opgave van de gemeente en die van de RACM heeft te maken met een andere manier van tellen. De RACM telt complexen als één monument en gemeenten vaak niet.

³ Zie noot 2.

4. Financiële gegevens op jaarbasis

Soort	Bedrag
Bijdrage Rijk (tijdvak 2001-2005)	Via provincie
Eigen middelen (op jaarbasis 2006)	€ 92.000,00 ⁴

Actoren*A. Gemeente*

De monumentenzorg in de gemeente Westerveld is ondergebracht bij het team Vergunningverlening en Handhaving. Dit team valt onder de verantwoordelijkheid van de afdeling Dienstverlening. In de praktijk is de monumentenzorg de verantwoordelijkheid van één ambtenaar, die hieraan 0,5 fte kan besteden; voor zijn andere 0,5 fte is hij werkzaam bij bouwtoezicht. Het beheer en onderhoud van monumentale gebouwen in gemeentelijk bezit is ondergebracht bij het team Beheer. Hiervoor is 0,1 fte beschikbaar.

Bestuurlijk vallen bouw- en woningtoezicht en ruimtelijke ordening onder een andere portefeuillehouder dan monumentenzorg.

Archeologie is volledig ondergebracht bij het Drents Plateau, waar de provinciaal archeoloog is gehuisvest. Overigens richt dit rapport zich op de monumentenzorg; het laat de archeologie verder buiten beschouwing.

Soort	Aantal
Aantal fte's beleidsmatig	0,1
Aantal fte's uitvoerend (begeleiding, vergunningen, handhaving)	0,4
Overige fte's (beheer gemeentelijke eigendommen)	0,1

⁴ Dit betreft het bedrag voor metingen, kapitaallasten en subsidie.

B. Adviescommissie

De monumentencommissie voor alle Drentse gemeenten is ondergebracht bij de provinciale erfgoedorganisatie Het Drents Plateau in Assen. Het Drents Plateau huisvest tevens het Steunpunt Monumentenzorg van de RACM. De organisatie heeft voor de Drentse gemeenten een uitgebreid pakket aan dienstverlening beschikbaar, en kan gemeenten, eigenaren en architecten van bouwkundige adviezen voorzien. Ook is de zorg voor de provinciale monumenten ondergebracht bij het Drents Plateau.

De gemeente Westerveld heeft een eigen welstandsnota. De welstandsadvisering voor de gemeente is ook ondergebracht bij het Drents Plateau.

De monumentencommissie bestaat uit zeven leden (waarvan twee in dienst van het Drents Plateau) en een voorzitter zonder stemrecht. Twee commissieleden (waaronder de secretaris) zijn in dienst van het Drents Plateau. Bij alle commissievergaderingen is de regionale vertegenwoordiger van de RACM aanwezig, deze heeft geen stemrecht. De commissie vergadert één keer per maand; in deze openbare vergadering worden de ingediende bouwplannen van alle Drentse gemeenten behandeld. Voor aanvragen waarover het oordeel van de commissie bekend wordt geacht heeft de secretaris mandaat tot afhandeling. Het Drents Plateau draagt zorg voor de doorzending van de adviesaanvragen voor rijksmonumenten naar de RACM.

C. Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM, voorheen Rijksdienst voor de Monumentenzorg (RDMZ))

De RACM adviseert de gemeente over restauraties en wijzigingen van rijksmonumenten en ingrepen in de beschermde dorpsgezichten.

D. Stichtingen en Verenigingen

De vier voormalige gemeenten Diever, Dwingeloo, Vledder en Havelte hebben elk een eigen historische vereniging. Gezamenlijk hebben zij een Comité Open Monumentendag opgericht. De verenigingen vertegenwoordigen met hun leden een flink deel van het particuliere veld in de gemeente.

De verenigingen houden zich slechts incidenteel bezig met individuele rijksmonumenten of met het monumentenbeleid van de gemeente. Er is geen structureel overleg met de gemeente. Wel geven de verenigingen informatieve boekjes uit over cultuurhistorie in de gemeente, vooral gericht op de eigen inwoners en op toeristen.

E. Eigenaren, architecten en aannemers

Eigenaren zijn als eerste verantwoordelijk voor de instandhouding van hun eigen rijksmonument. Zij onderhouden het object en maken plannen voor de restauraties, die meestal door architect en aannemer worden geconcretiseerd en uitgevoerd.

In het Waarderingskader Instandhouding Rijksmonumenten (bijlage II) zijn kwaliteitskenmerken en indicatoren aangegeven. Hieronder wordt per domein ingegaan op deze kwaliteitskenmerken en indicatoren in de gemeente Westerveld.

Op basis van het uitgevoerde onderzoek komt de inspectie tot de hieronder genoemde bevindingen (zie ook hoofdstuk 1 over de opzet van het onderzoek). Daar waar de inspectie het nodig vindt, worden aanbevelingen gedaan. Deze aanbevelingen komen voort uit de bevindingen en hebben als doel een accent te leggen op de meest in het oog springende zaken die mogelijk voor verbetering vatbaar zijn. Op basis van dit rapport vraagt de Erfgoedinspectie / Monumenten aan de gemeente - en daar waar nodig andere betrokkenen - om een reactie te geven op deze aanbevelingen.

3.1 Domein resultaten

Vraagstelling: Het bestand aan monumenten wordt zorgvuldig in stand gehouden

Dit domein gaat in op de vraag of de beschermde waarden sinds de aanwijzing, op aanvaardbaar niveau zijn behouden. Daarbij gaat het erom of het monument in goede staat verkeert en of er een visie op instandhouding is, die is gericht op de waarden van het monument. Van belang daarbij is of de subsidies en financiële regelingen de instandhouding en restauratie stimuleren. Anderzijds wordt bij dit domein gekeken of voor de restauratie en/of wijziging een deugdelijk plan is opgesteld en of dit op de juiste wijze is uitgevoerd.

Beschermde waarden

Op basis van de 'reality check' binnen de gemeente en de rondgang door Havelte heeft de inspectie de indruk dat het bestand van rijksmonumenten in de gemeente Westerveld redelijk zorgvuldig in stand wordt gehouden. Bij één van de bezochte objecten is geconstateerd dat de cultuurhistorische waarde onvoldoende behouden is bij de restauratie.

Visie op instandhouding

De eigenaren voelen zich vrijwel allemaal verantwoordelijk voor de instandhouding van hun monument. Dit resulteert in de meeste gevallen in een deugdelijk plan voor de instandhouding van het object op de langere termijn.

Vrijwel allemaal zijn ze zich bewust van de historische waarde van hun bezit. Daar waar dat niet het geval is, is dat gelijk te merken in de kennis over en de manier van omgang met het object. Eén eigenaar had bijvoorbeeld nog nooit gehoord van de mogelijkheden van de Monumentenwacht. Ook wordt dit object niet beheerd en gerestaureerd in en met respect voor zijn authentieke waarde.

Restauratie en/of wijziging

Bij één van de zes objecten was sprake van onderhoud, hiervoor is dus geen restauratievergunning aangevraagd. Voor de andere vijf objecten uit de reality check is dat wel gebeurd. Bij vier van deze objecten was de restauratie al afgerond, bij één was de restauratie deels nog in uitvoering.

Over het algemeen is de restauratie op de juiste wijze uitgevoerd, en op de juiste wijze door de gemeente begeleid. Twee van de in deze gemeente vaak toegepaste uitvoeringsdetails dragen niet bij aan het authentieke beeld van het monument. Hierop wordt nader ingegaan in hoofdstuk 3b, onder *uitvoering*.

Bij drie objecten vormden het ingediende plan en de verleende vergunning niet voldoende basis voor een deugdelijke restauratie. Dit resulteerde zeker bij één object in een gedeeltelijk onjuist uitgevoerde restauratie.

Een schriftelijke verantwoording van de restauratie na afloop van de uitvoering is nergens aangetroffen.

Alle eigenaren gaven aan dat zij door de subsidies en financiële regelingen zijn gestimuleerd in de instandhouding van hun object.

3.2 Domein effectiviteit

Vraagstelling: Het proces gebeurt zorgvuldig en doelmatig

In dit domein wordt ingegaan op het verloop van het proces bij onder andere vergunningverlening. In de eerste plaats is het van belang dat ten behoeve van de instandhouding van monumenten voldoende kennis aanwezig is bij de overheid en bij de initiatiefnemer en zijn architect en dat deze kennis adequaat wordt toegepast. Daarnaast wordt ingegaan op diverse vormen van cultuurhistorisch onderzoek ten behoeve van restauraties. De kwaliteit van de diverse adviezen, de vergunningen en de besluitvorming wordt getoetst en tenslotte is het handhavingsbeleid van belang.

Onderzoek

Bij geen van de restauraties heeft bouw- of cultuurhistorisch onderzoek plaatsgevonden. Dit gebeurt ook niet als hier door de RACM of door de monumentencommissie expliciet in hun advies om wordt gevraagd. Wel is bij twee objecten tijdens het werk op beperkte schaal nader onderzoek gedaan. De resultaten hiervan zijn vastgelegd in bouwverslagen. De gemeente heeft aangegeven dat aan een eigenaar geen bouwhistorisch onderzoek wordt gevraagd vanwege de financiële consequenties. Bouwhistorisch onderzoek in het kader van een restauratie is echter subsidiabel. Een eenvoudige bouwhistorische verkenning kan al veel bruikbare informatie opleveren over de cultuurhistorische waarde van de verschillende onderdelen en over de bouwgeschiedenis van het pand, en daarmee leiden tot een meer verantwoorde restauratie. Uitvoering van dergelijk onderzoeken is in deze gemeente vooral

van belang omdat bouwhistorische kennis op dit moment bij zowel de gemeente als bij de monumentencommissie in onvoldoende mate voorhanden is.

Een bouwtechnisch onderzoek voorafgaand aan de restauratie is een aantal keer aangetroffen, uitgevoerd door de Monumentenwacht of door het Drents Plateau.

Aanbeveling:

- bij belangrijke objecten of ingrijpende restauraties altijd tenminste een bouwhistorische verkenning uitvoeren, zeker als hier door een adviesorgaan expliciet om wordt gevraagd.

Planvorming

Als voorbereiding op de restauratie moet een plan worden ingediend door de aanvrager. Bij één object is voor de restauratie van een gedeelte van het pand noch een plan, noch enig advies of vergunning aangetroffen in het dossier. Deze restauratie is op dit moment in uitvoering.

De meeste plannen gaan uit van behoud en herstel van de aanwezige waarden uit het oogpunt van de monumentenzorg. Bij de hierboven genoemde deelrestauratie is dit echter niet het geval. Hier worden de monumentale waarden van het pand teveel aangetast door de plannen voor hergebruik.

Een zwak punt is dat bij vrijwel alle onderzochte restauraties de diverse werkzaamheden niet goed zijn aangegeven in de plannen. Bij één object is in het ingediende plan onvoldoende aangegeven welke gevelgedeelten behouden worden en welke gedeelten worden vernieuwd. De ingediende en door de gemeente goedgekeurde tekeningen zijn vaak schetsmatig, wijzigingen worden soms niet duidelijk aangegeven. Materiaalkeuzen en detailleringen ontbreken nogal eens, ook als hier specifiek door de adviesorganen om wordt gevraagd.

Opvallend is dat juist bij de restauratie waarvoor geen vergunning is aangevraagd omdat het slechts onderhoud betrof, wel vrij uitgebreid in de plannen wordt vermeld en gemotiveerd welke werkzaamheden plaats moeten vinden.

Omdat nergens enig bouwhistorisch onderzoek heeft plaatsgevonden voorafgaand aan de planvorming, is ook de motivering voor de gekozen oplossingen vaak summier. De keuze voor een ingreep vloeit vaak slechts voort uit de geconstateerde technische gebreken.

Aanbevelingen:

- in het standaard aanvraagformulier opnemen dat bij elke aanvraag exact moet worden aangegeven welke werkzaamheden worden uitgevoerd, en welke materialen hierbij worden gekozen. De ingediende plannen bij de ontvankelijkheidstoets goed controleren op het duidelijk aangeven en motiveren van deze keuzes.

- principe-details en keuzes voor kleuren kunnen eventueel in een later stadium worden opgevraagd, maar moeten altijd voor advies worden voorgelegd aan de adviesorganen.

Planbehandeling

Geconstateerd is dat de gemeente in vrijwel alle gevallen zorgt voor voldoende deskundigheid bij de planbehandeling, vooral wat betreft de bouwtechnische kennis. Hiertoe wordt veel samengewerkt met de consultant van de RACM. Bij een aantal restauraties was het echter noodzakelijk geweest bouwhistorische deskundigheid in te winnen, omdat deze kennis bij de gemeente ontbreekt.

De procedure wordt niet altijd op zorgvuldige wijze gevolgd. Als gezegd onder *Planvorming* is voor één deelrestauratie geen correcte vergunningprocedure gevolgd. Bij een andere restauratie is niet op de juiste wijze advies gevraagd aan de RACM, en is geen advies gevraagd aan de monumentencommissie. Latere wijzigingen van plannen worden niet altijd opnieuw aan de beide adviesorganen voorgelegd.

De maximale wettelijke termijn voor vergunningverlening (zes maanden) wordt nogal eens overschreden, soms met enkele dagen, en in één geval zelfs met ruim een jaar. De wettelijke termijnen voor advisering door RACM en monumentencommissie worden door deze organen wel gehanteerd.

Aanbevelingen:

- de vergunningprocedure (aanvraag - ontvankelijkheidstoets - advisering RACM/commissie - vergunningverlening) in alle gevallen zorgvuldig volgen.
- de maximale wettelijke termijn voor vergunningverlening (zes maanden) strikt handhaven.

Advisering

1. Monumentencommissie

De gemeente maakt voor haar advisering gebruik van de monumentencommissie van het Drents Plateau.

De adviezen van het Drents Plateau zijn inhoudelijk voldoende deskundig, en bevatten de juiste informatie. De adviezen zijn echter niet altijd even helder geformuleerd, waardoor soms de intenties niet duidelijk overkomen.

Er wordt veel gebruik gemaakt van vooroverleg waarbij vaak een principe-beoordeling wordt gegeven. In een later stadium wordt een definitief advies gegeven, waarin wordt verwezen naar het eerste advies.

In de adviezen wordt vrij regelmatig een voorbehoud gemaakt voor een onderdeel of ingreep. Daarbij wordt verzocht bijvoorbeeld eerst bouwhistorisch onderzoek te verrichten of een kleurenschema te overleggen, waarna een nieuw advies zal worden gegeven. Bij twee objecten is echter aangetroffen dat aan dit verzoek niet is voldaan. Het besluit is dus

verleend op basis van het eerste advies dat deels onder voorbehoud was. Hier wordt door de commissie zelf blijkbaar ook niet meer op gelet.

In het advies is niet aangegeven welke commissieleden over de betreffende aanvraag hebben geadviseerd. Omdat er ook geen vergaderverslagen worden gemaakt is deze informatie niet meer te achterhalen.

De monumentencommissie is op de juiste wijze samengesteld. Deze bestaat uit leden uit verschillende disciplines, en bezit een voorzitter zonder stemrecht. Wanneer een aanvraag wordt behandeld van een architect die tevens commissielid is, kan hij de aanvraag toelichten maar verlaat hij de vergadering tijdens de behandeling. Bouwhistorische kennis is binnen de commissie slechts in beperkte mate beschikbaar.

De secretaris-deskundige heeft in de commissie ook stemrecht. De secretaris gaat bij alle adviesaanvragen ter plaatse kijken en maakt daarbij aanvullende foto's, zodat de commissieleden in de vergadering nader kunnen worden geïnformeerd over de aanvraag.

De secretaris houdt ook een maandelijks spreekuur in de gemeente, waarbij monumentenambtenaren en eigenaren hun bouwplannen kunnen bespreken.

Volgens de secretaris werkt de commissie met een reglement, maar dit is door de inspectie niet ontvangen ondanks een verzoek. Er zijn geen beoordelingscriteria op schrift gesteld.

Door het Drents Plateau als geheel wordt een jaarverslag uitgebracht. Het gedeelte over monumenten hierin is echter zeer summier, en bevat weinig gegevens over de uitgebrachte adviezen.

Door de gemeente wordt aangegeven dat het contact tussen de gemeente en de commissie de laatste tijd wat moeizaam verloopt, en dat het orgaan steeds minder flexibel is. De gemeente ervaart dit als belemmerend voor een vlotte afhandeling van de restauratieplannen.

Aanbevelingen:

- adviezen helder formuleren.
- nagaan of een aanvraag waarvoor een positief advies onder voorbehoud wordt gegeven daadwerkelijk terugkeert voor advies.
- verslagen opstellen van elke vergadering.
- duidelijke beoordelingscriteria op schrift stellen.
- bouwhistorische kennis beter inbedden in de commissie, of indien nodig inhuren.

2. Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM, voorheen Rijksdienst voor de Monumentenzorg (RDMZ))

De adviezen van de RACM worden zeer uitgebreid toegelicht en zijn zeer deskundig gemotiveerd en helder geformuleerd. Het advies bevat vaak gedetailleerde informatie over de uitvoering, en wordt dan ook deels geschreven voor de aanvrager.

Ook hier wordt in het advies nogal eens een voorbehoud gemaakt in afwachting van gevraagde gegevens zoals een bouwhistorisch onderzoek of een kleurenschema. En ook

hier wordt vaak niet goed bijgehouden of dit daadwerkelijk wordt geleverd. Vaak wordt het besluit genomen op basis van dit eerste advies onder voorbehoud.

De contacten tussen de gemeente en de consulent RACM verlopen goed, de gemeente vraagt de consulent regelmatig om op het werk te komen kijken naar geconstateerde problemen, waarna ter plekke door de consulent aanvullend advies wordt gegeven. Dit werkt erg effectief, maar heeft wel als nadeel dat het advies vaak niet schriftelijk wordt vastgelegd.

Aanbevelingen:

- nagaan of een aanvraag waarvoor een positief advies onder voorbehoud wordt gegeven daadwerkelijk terugkeert voor advies.
- op het werk uitgebrachte mondelinge adviezen schriftelijk vastleggen.

Besluit

In het besluit tot restauratievergunning wordt slechts zeer summiere informatie gegeven over de aanvraag. De aanvraag wordt kort omschreven, en er wordt niet verwezen naar tekeningen met nummering. Er wordt wel verwezen naar de adviezen van de RACM en de monumentencommissie, maar deze worden niet genoemd met datum of kenmerk, zodat niet in het dossier is te achterhalen welke adviezen worden bedoeld. De adviezen worden volgens zeggen wel altijd bijgesloten bij verzending van het besluit naar de aanvrager.

Meermaals is aangetroffen dat in het besluit geen rekening is gehouden met de adviezen van de RACM en de commissie. In de adviezen waarnaar wordt verwezen wordt bijvoorbeeld eerst verzocht om nadere informatie over de uitvoering, of er wordt een bouwhistorisch onderzoek of een kleurenschema verlangd. Aan dit verzoek wordt vaak niet voldaan alvorens het besluit wordt genomen.

Eén keer is aangetroffen dat het besluit is genomen zonder advies van de monumentencommissie. Ook is dit zelfde besluit niet genomen op basis van een advies van de RACM, maar op basis van een brief van de RACM waarin antwoord wordt gegeven op een verzoek tot bepaling van de monumentale waarde van het pand na een brand.

Ook is aangetroffen dat in een besluit wordt gerefereerd aan een positief advies van de RACM, terwijl dit advies over een belangrijk onderdeel van het plan negatief was. Volgens de gemeente is dit per abuis gebeurd.

Een sterk punt is dat alle besluiten worden toegestuurd naar de adviesorganen, zodat zij kunnen controleren wat met hun adviezen is gebeurd. Zoals aangegeven is onder de paragraaf *advisering* wordt door de adviesorganen van deze controlemogelijkheid echter weinig gebruik gemaakt.

De motivering van de afweging in het besluit is vrij summier. Wel zijn de laatste jaren meer voorwaarden toegevoegd aan het besluit, die deels zijn gestandaardiseerd.

Opvallend is dat bij twee van de bezochte objecten een nieuw te bouwen aanbouw of bijgebouw gaande het proces uit de vergunningprocedure is gehaald. Deze bouwwerken waren al wel meegenomen in de adviezen. Eén van de bouwwerken is nog niet in aanvraag, de andere (een vrijstaande nieuwe schuur) is al uitgevoerd. In het besluit voor deze laatste, waarvoor geen restauratievergunning meer nodig was, is geen rekening meer gehouden met de oorspronkelijke adviezen. Dit is een gemiste kans, omdat in de adviezen tips werden gegeven hoe dit gebouw zoveel mogelijk kon aansluiten bij het monument. Wettelijk is deze procedure wel correct. Maar omdat het eindresultaat wel invloed heeft op het aanzien van het monument en zijn erf, was gebruik maken van de adviezen van de RACM en de commissie bij het ontwerp wel degelijk zinvol geweest.

Bij twee bezochte objecten is besloten dat geen restauratievergunning nodig was omdat het slechts onderhoud betrof. Dit was overwegend een juiste beslissing. Slechts voor één uitvoeringsdetail van één van de restauraties (koperen afdekkingen van afzaten) diende wel een restauratievergunning te worden aangevraagd. Dit is niet gebeurd.

Aanbevelingen:

- het besluit beter onderbouwen, en verwijzingen opnemen naar de juiste adviezen en tekeningen met datum en kenmerk.
- het besluit nemen op basis van de definitieve, eenduidige adviezen van RACM en monumentencommissie (zonder voorbehoud), en in de argumentatie hiernaar refereren.
- bij nieuw te bouwen onderdelen op het erf van een monumentale boerderij de monumentencommissie en de RACM inschakelen voor een advies, ter verhoging van de kwaliteit van het ontwerp in relatie tot het monument.

Uitvoering

Zoals onder het domein Resultaten is aangegeven staan in de gemeente de meeste monumenten er uitstekend bij. Ook bij de bezochte objecten is het resultaat van de restauratie vaak goed. Een enkele keer wordt, met name in het interieur, het object te zwaar aangetast bij de restauratie.

Dit positieve resultaat is voornamelijk te danken aan de uitgebreide en deskundige begeleiding door de gemeente en de RACM in de uitvoeringsfase, en aan de goede en regelmatige contacten tussen gemeente en opdrachtgever gedurende het gehele proces.

De werkzaamheden worden bij de meeste objecten uitgevoerd volgens de vergunning, met de aantekening dat de vergunning slechts summiere informatie bevat. Ook is dit niet goed te controleren omdat de vergunning geen verwijzing naar genummerde tekeningen heeft. De werkzaamheden worden als gezegd in vrijwel alle gevallen deskundig en frequent begeleid door de monumentenambtenaar, die daarbij geregeld op zijn verzoek wordt ondersteund door de consultant van de RACM. Zij dragen zorg voor een correcte en

deskundige uitvoering van de restauratie. Veel van de mondelinge afspraken tijdens het werk worden echter niet schriftelijk vastgelegd. Bij één van de bezochte objecten zijn bouwverslagen gemaakt waarin de bevindingen en de gekozen oplossingen werden vastgelegd. Hier is ook in het plan rekening gehouden met historische bouwfragmenten die tijdens de bouw werden aangetroffen.

Twee van de in de gemeente vaak toegepaste uitvoeringsdetails dragen niet bij aan de visuele kwaliteit van het monument. Het betreft het aanbrengen van koperen afdekplaten op horizontale of schuine metselwerkgedeelten, zoals afzaten of topgevels. Dit is een techniek die in het verleden werd gepropageerd als een effectieve, reversibele oplossing tegen inwateren. Tegenwoordig is men hiervan teruggekomen, omdat het visueel toch wel erg ingrijpend is voor het monument, en er ook andere even effectieve oplossingen voorhanden zijn.

Het tweede detail dat in de gemeente vaak wordt toegepast is het aanbrengen van nieuwe 'schuiframen', die niet kunnen schuiven maar opendraaiende bovenramen bezitten. Vooral wanneer deze bovenramen open staan levert deze oplossing een enigszins bevreemdend beeld op. Ook voor dit probleem zijn tegenwoordig voldoende technische innovaties voorhanden, die leiden tot een betere visuele kwaliteit.

Aanbeveling:

- tijdens het werk gemaakte mondelinge afspraken schriftelijk vastleggen

Beheer en onderhoud

De indruk is dat de monumentale objecten in de gemeente goed worden beheerd en onderhouden. De meeste eigenaars hebben liefde voor hun pand, en gaan er dan ook goed en zorgvuldig mee om. Ook hebben ze allen een plan voor onderhoud van hun pand, al dan niet op schrift gesteld.

Het gebruik van het pand is niet altijd bevorderlijk voor de monumentale waarden. Dit is vooral een probleem voor de monumentale boerderijen. Bij herbestemming hiervan vormt het achterhuis vaak een probleem, zeker als hier meerdere woningen in moeten worden ondergebracht. In deze gemeente is aangetroffen dat dit niet altijd op zorgvuldige wijze wordt overdacht, zodat tot een oplossing is gekomen die niet het meeste recht doet aan het monument. Hierbij kunnen economische motieven een overheersende rol hebben gespeeld.

3.3 Domein waarborg

Vraagstelling: De zorg voor de monumenten is verzekerd

Bij dit domein gaat het erom of de monumentenzorg binnen de gemeente goed is ingebed. Heeft de gemeente voldoende kennis in huis of kan ze in ieder geval beoordelen wanneer ze advies moet inwinnen. Zijn er een monumentennota en monumentenverordening aanwezig en zijn de monumenten opgenomen in vigerende bestemmingsplannen. Daarnaast is het van belang dat de gemeente zorgt voor een goede informatieoverdracht en oog heeft voor de maatschappelijke meerwaarden van monumenten. Tenslotte wordt de schriftelijke verantwoording en daarmee de documentatie getoetst en wordt gekeken naar de aanwezigheid van kwaliteitszorg.

Bevindingen

Kennis

In de gemeente is bouwtechnische kennis in ruime mate voorhanden. De ambtenaar monumentenzorg heeft echter geen specifieke restauratietechnische achtergrond. Deze kennis wordt door de betreffende ambtenaar in de praktijk opgedaan, vooral doordat hij kan meelopen met zijn ervaren voorganger. Dit levert hem uiteraard een schat aan ervaring op. De inspectie heeft de indruk dat hier wel wat sterk wordt geleund op deze voorganger, omdat de monumentenambtenaar overigens weinig gelegenheid tot scholing heeft gehad. Er zijn vanuit de gemeente wel mogelijkheden tot scholing, maar van deze mogelijkheden is tot nu toe nog geen gebruik gemaakt. Hij heeft wel deelgenomen aan de jaarlijkse actualiseringscursussen, maar hij heeft tot op heden nog geen kennisverdiepende opleidingen gevolgd.

Behalve aan voldoende restauratietechnische kennis ontbreekt het in deze gemeente, in ernstiger mate, aan cultuurhistorische kennis. Deze is noch bij de gemeente noch bij de monumentencommissie in voldoende mate voorhanden.

Veel wordt geleund op de restauratietechnische en cultuurhistorische kennis van de RACM. Dit levert in de toekomst een zeker risico op, omdat naar verwachting per 1 januari 2008 de verplichte advisering door de RACM wegvalt.

De indruk is dat kennis van wet- en regelgeving en financiële regelingen in redelijke mate bij de gemeente voorhanden is.

Aanbeveling:

- de restauratietechnische en cultuurhistorische kennis binnen de gemeente vergroten door het volgen van relevante kennisverdiepende opleidingen door de medewerker monumentenzorg. Van belang is dat hierbij tevens wordt gezorgd voor vervanging op niveau tijdens deze scholingstijd, zodat de lopende werkzaamheden

op monumentengebied voortgang kunnen vinden en er geen achterstand ontstaat als gevolg van deze scholing.

Toezicht en handhaving

De gemeente heeft geen handhavingsbeleid met betrekking tot de monumentenzorg. Zij doet incidenteel wel aan handhaving. De noodzaak tot ingrijpen bij een verkeerd of illegaal uitgevoerde restauratie is echter beperkt omdat veel zaken al tijdens de werkzaamheden worden gesignaleerd en in goed overleg worden opgelost. Door een uitgebreide begeleiding tijdens het werk worden problemen achteraf vaak voorkomen.

Door de uitgestrektheid van de gemeente is het wel vrij lastig regelmatig toezicht te houden op het bestand aan rijksmonumenten, opdat verbouwingen die zonder vergunning plaatsvinden snel worden ontdekt. Door de goede communicatie in het verleden tussen de meeste monumenteneigenaren en de gemeente vinden illegale verbouwingen van monumenten toch niet vaak plaats. Dit levert echter wel een risicofactor op: op het moment dat de communicatie verslechtert door bijvoorbeeld een personeelwisseling binnen de gemeente kan dit risico's gaan opleveren.

Aanbevelingen:

- meer structureel toezicht houden op de kwaliteit van het totale bestand aan rijksmonumenten in het grondgebied.
- toezicht en handhaving op het gebied van de monumentenzorg vastleggen in een handhavingsnota.

Informatieoverdracht

De gemeente heeft geen specifiek communicatiebeleid met betrekking tot de monumentenzorg. Bij de recente personeelwisseling binnen de monumentenzorg wordt de continuïteit van de informatieoverdracht gewaarborgd doordat de vertrekkende ambtenaar zijn opvolger enige tijd kan laten meelopen met zijn werk. Aangezien bij deze gemeente veel wordt bereikt door de goede communicatie met de eigenaren, is een dergelijke werkwijze hier zeker zinvol. Hiermee worden de contacten tussen de monumentenambtenaar en het particuliere veld overgedragen en gecontinueerd. Duidelijk is echter wel dat een dergelijke werkwijze risico's met zich meedraagt, want over de gemeentelijke werkwijze ligt vrijwel niets vast op papier. Veel geschiedt mondeling, zowel binnen de gemeente, als in het contact met externen.

De gemeente heeft aangegeven dat ook intern de communicatie niet goed is geregeld. Binnen het gemeentelijk apparaat is weinig aandacht en interesse voor monumenten. Soms worden bijvoorbeeld sloopvergunningen afgegeven voor historisch interessante panden terwijl de ambtenaar monumentenzorg hierover niet wordt geconsulteerd, en zelfs niet van dit besluit op de hoogte wordt gebracht.

Binnen de gemeente zijn vier historische verenigingen actief: in de voormalige kernen Dwingeloo, Diever, Havelte en Vledder. Een flink percentage van de gemeentelijke bevolking is lid van één van deze verenigingen. Door deze historische verenigingen wordt aangegeven dat er weinig contact is met de gemeente. Dit wordt overigens door de gemeente niet geheel beaamd. Zeker omdat deze verenigingen een omvangrijke achterban binnen de gemeente vertegenwoordigen, kunnen deze door de gemeente beter worden benut voor het creëren van draagvlak onder de bevolking. Een meer structureel contact zou hier wenselijk zijn.

Er wordt door de gemeente weinig informatie proactief gebracht naar de bevolking. De gemeentelijke website biedt weinig specifieke informatie over vergunningprocedures en financiële regelingen. Op het moment dat de eigenaar bij de gemeente aanklopt met een restauratieplan, worden hiertoe algemene brochures verstrekt van onder andere NRF en RACM. Hoe de procedures binnen de gemeente zijn geregeld moet echter elke keer op nieuw mondeling worden uitgelegd. Verschillende eigenaren hebben aangegeven duidelijke toegespitste informatie, voorafgaand aan de restauratieplannen, node te missen. Voor de ambtenaar levert deze uitleg elke keer opnieuw veel extra werk op, en de eigenaar kan het uitgelegde niet nog eens rustig nalezen.

Aanbevelingen:

- zowel de gemeentelijke procedures als de afspraken met eigenaren schriftelijk vastleggen, zodat de informatieoverdracht niet alleen afhankelijk is van persoonlijke contacten.
- de contacten met de gemeentelijke historische verenigingen meer structureel inbedden.
- informatie over de gemeentelijke restauratieprocedures en het gemeentelijk monumentenbeleid meer proactief brengen naar de bevolking, bijvoorbeeld in de vorm van een eigen brochure of informatie op de gemeentelijke site.

Documentatie

De dossiers van de restauraties zijn niet altijd op orde. Het kostte veel tijd om enkele van de opgevraagde dossiers te ontvangen, de stukken hiervan moesten op verschillende plekken binnen de organisatie bij elkaar worden gezocht. Van één van de bezochte objecten ontbrak het volledige dossier van de tweede fase van de restauratie. Een aantal keer is aangetroffen dat latere wijzigingen van de plannen waarop vergunning is verleend niet in de dossiers terug te vinden zijn. Dit komt doordat veel mondeling wordt afgesproken zonder schriftelijke vastlegging.

Er worden ook geen revisietekeningen gemaakt na afloop van de restauratie, zodat wijzigingen in de oorspronkelijke plannen niet in de dossiers herkenbaar zijn.

Aanbevelingen:

- alle relevante stukken die de vergunningprocedure betreffen opnemen in één dossier per object.
- alle mondelinge afspraken schriftelijk vastleggen en in de dossiers opnemen, zeker als deze leiden tot een wijziging op de verleende vergunning.
- na afloop van de restauratie revisietekeningen opstellen en opnemen in de dossiers.

Beleid

De gemeente heeft een zeer summiere monumentenverordening, die dateert uit januari 1998. Aangezien de gemeente geen gemeentelijke monumenten heeft, regelt deze verordening vooral de instelling van de monumentencommissie. Opvallend is dat in dit stuk één gedeelte van de vergunningprocedure gedetailleerd is weergegeven. Het betreft het doorzenden van de aanvraag naar de monumentencommissie ná de ter inzage legging, inclusief de eventueel ingediende bezwaren. Uit de opgevraagde dossiers blijkt dat in de praktijk aanvragen direct na de ontvankelijkheidsverklaring, maar vóór de ter inzage legging, al worden doorgezonden naar de monumentencommissie. Navraag leert dat de procedure uit de verordening, die vertragend werkt, alleen wordt toegepast indien de ambtenaren bezwaren verwachten.

Nb. Ten tijde van de inspectie ter plaatse werd een nieuwe monumentenverordening overhandigd, die op 12 september 2006 door de gemeenteraad is vastgesteld. Opvallend is dat de monumentenambtenaar niet op de hoogte was van de vaststelling van deze nieuwe verordening en ook niet betrokken is geweest bij de opstelling van de tekst. Na afloop van de daadwerkelijke inspectie is deze nieuwe verordening alsnog bestudeerd, waaruit de noodzaak tot het maken van enkele opmerkingen is gebleken:

De nieuwe verordening is opgesteld conform de modelverordening van de VNG. In de verordening wordt nu onder meer de aanwijzing van gemeentelijke monumenten geregeld. Tevens bevat de verordening een omvangrijke passage over bouwhistorisch onderzoek. Opvallend is dat in de verordening twee passages uit de VNG-modelverordening niet zijn overgenomen: dit betreft het in kennis stellen van de gemeenteraad van het besluit tot aanwijzing van een gemeentelijk monument, en de voorbescherming voor een gemeentelijk monument totdat het besluit tot aanwijzing is genomen.

Overigens is de toelichting die de VNG heeft opgesteld ten behoeve van gemeentes die met deze verordening willen gaan werken, integraal bijgevoegd bij de nieuwe monumentenverordening.

Dit geeft enige verwarring, aangezien deze toelichting bedoeld is ter verduidelijking van de modelverordening, en niet ter verduidelijking van de verordening die de gemeente vaststelt.

De gemeente heeft geen beleidsplan voor de monumentenzorg. In de gemeente lijkt monumentenzorg een politiek ondergeschoven kindje. De werkuren die ambtelijk voor de monumentenzorg beschikbaar zijn, zijn volgens zeggen gebaseerd op het aantal procedures rond restauratievergunningen. Voor het ontwikkelen van monumentenbeleid is geen werktijd beschikbaar gesteld.

Door de betrokken ambtenaren wordt al lange tijd aangedrongen op een beleidsplan voor de monumentenzorg, zonder enig resultaat. Wel staat het ontwikkelen van beleid voor cultuurhistorie (interactief) opgenomen als speerpunt voor 2007 in het collegeprogramma 2006-2010. De aanduiding interactief blijkt bij navraag in onderling overleg te betekenen, met alle relevante partijen.

De gemeente heeft dit jaar een gebiedsgerichte nota uitgebracht waarin cultuurhistorie een bescheiden rol speelt: de *Kadernota buitengebied Westerveld*. In het rapport *Een monument in beweging, visie op behoud en ontwikkeling van het historische erf- en gedachtegoed van de Maatschappij van Weldadigheid*, opgesteld in mei 2005, speelt cultuurhistorie een belangrijkere rol. Beide nota's schetsen de historische ontwikkeling van een gedeelte van het grondgebied van de gemeente, waarbij vooral de tweede nota uitgebreid ingaat op de cultuurhistorische waardering van het betreffende gebied. In deze op zich uitstekende rapporten wordt de bouw- en architectuurhistorie van de objecten op het grondgebied verwaarloosd. De summiere passage over cultuurhistorie in de Kadernota beperkt zich tot de archeologie; in de Visie op de Maatschappij van Weldadigheid is vrijwel niets opgenomen over de bouwgeschiedenis en de architectuurhistorie van de objecten in het gebied. Dit kan worden gezien als een gemiste kans. Samenvattend kan in deze gemeente daarom niet worden gesteld dat de aanwezige monumenten het ruimtelijk en stedelijk beleid inspireren.

Navraag leert dat de politiek van mening is dat het bouw- en architectuurhistorische aspect binnen de gemeente al voldoende is gewaarborgd doordat de historisch interessante bouwwerken al volgens de Monumentenwet zijn beschermd. Dit komt echter voort uit een erg objectgerichte gedachte, waarbij ook wordt voorbijgegaan aan de waarde van de niet beschermde, maar wel beeldbepalende gebouwen binnen de gemeente. De gemeente heeft een behoorlijk omvangrijk bestand van dergelijke historisch interessante gebouwen, waarvan slechts een deel beschermd is via Rijk of Provincie. Al deze beschermde of beeldbepalende gebouwen dragen bij aan het aantrekkelijke beeld van de gemeente. Een politieke visie over de omgang met de gebouwde historische materie ontbreekt geheel, en blijkbaar ligt hier ook geen prioriteit. Integendeel: door bijvoorbeeld het recentelijk afschaffen van de rietendakenregeling is een verhoogd risico ontstaan voor met name beeldbepalende panden, die geen enkele juridische status hebben. Juist in deze gemeente, waarvan de rieten daken in hoge mate het aantrekkelijke beeld bepalen, levert de afschaffing van deze financiële ondersteuning risico's op voor het beeld van deze objecten,

en daarmee voor het beeld van het landschap als geheel. Ook het recente beleid van afstoting van monumentale objecten in gemeentelijk bezit levert potentiële risico's op voor de toekomst van deze historische objecten, zeker omdat ze gesitueerd zijn op markante locaties.

Een derde risico dat de inspectie heeft geconstateerd is het ontbreken van beleid over het bouwen op het erf van monumentale boerderijen. Deze gemeente heeft verhoudingsgewijs zeer veel beschermde boerderijen, waarvan vaak het erf niet als zodanig is beschermd. De gemeente heeft geen richtlijnen voor het optrekken van een nieuw bouwwerk op het erf van een beschermde boerderij, of voor het verbouwen van niet-beschermde bijgebouwen. Dergelijke bouwplannen worden bijvoorbeeld niet voor advies voorgelegd aan de monumentencommissie, terwijl deze plannen wel in hoge mate het aanzicht van de monumentale boerderij kunnen beïnvloeden. Juist bij deze gemeente met zijn vele monumentale boerderijen kan het opnemen van dergelijke richtlijnen een weloverwogen omgang met het erf van de boerderij bevorderen.

In het welstandsbeleid is de aandacht voor de specifieke kenmerken van de historische bebouwing binnen de gemeente wel herkenbaar. De welstandsnota geeft duidelijke criteria voor de omgang met bouwplannen die historische bebouwing betreffen, waarbij rekening wordt gehouden met de architectuurhistorie van het oorspronkelijke gebouw.

Aanbevelingen:

- een specifiek beleidsplan opstellen voor de monumentenzorg in de gemeente, waarin de visie op en de omgang met monumentale en beeldbepalende historische gebouwen en hun omgeving wordt opgenomen.
- in interdisciplinaire nota's over de ontwikkeling van het landschap van de gemeente het bouw- en architectuurhistorische aspect meenemen.

Kwaliteitszorg

De gemeente heeft geen specifiek plan voor de kwaliteitszorg met betrekking tot de monumentenzorg. Volgens de informatie op de gemeentelijke website voert de gemeentelijke concerncontroller doelmatigheidsonderzoeken uit. Dit zijn onderzoeken naar een effectieve en efficiënte werkwijze van de gemeente. Met de monumentenzorg in de gemeente heeft hij zich echter (nog) niet bezig gehouden.

Aangezien het monumentenbeleid en de gemeentelijke processen nauwelijks schriftelijk vastliggen, is het ook lastig om deze te evalueren met alle betrokken partijen.

Maatschappelijke meerwaarde

Op initiatief van leden van de historische verenigingen is er enig educatief materiaal ontwikkeld over de geschiedenis van het gebied en zijn historische gebouwen, dat gebruikt wordt in het lager onderwijs. Ook geven de verenigingen publicaties uit over historische gebouwen in het grondgebied. Deze zijn deels bedoeld voor de eigen inwoners, en deels

voor toeristen die het gebied bezoeken. De gemeente geeft zelf niet dergelijke publicaties uit. Wel is op de gemeentelijke website historische informatie over de vier belangrijkste dorpen opgenomen.

Vorig jaar (2005) is Open Monumentendag vrij groots gevierd in de gemeente. Het organiserende Comité Open Monumentendag is samengesteld uit leden van de vier historische verenigingen en uit ambtenaren van de gemeente. In 2006 is besloten Open Monumentendag niet te vieren, omdat men met het thema 'Feest' binnen de gemeente niet voldoende uit de voeten kon. Men is van plan volgend jaar weer actief aan de Open Monumentendag deel te nemen.

Zoals al aangestipt onder de kop Beleid wordt de economische waarde van de beschermde monumenten in de gemeente niet altijd op de juiste wijze afgewogen. Recent is een aantal belangrijke, strategisch gelegen rijksmonumenten in gemeentelijk eigendom verkocht, zonder dat daar enige voorwaarden bij werden gesteld. Hiermee lijkt de economische waarde te prevaleren boven de cultuurhistorische waarde van de monumentale objecten.

Naar aanleiding van bovengemelde bevindingen komt de inspectie over de stand van zaken van monumentenzorg in de gemeente Westerveld tot conclusies die hieronder zijn samengevat.

De inspectie heeft de monumentenzorg binnen de gemeente Westerveld op basis van het *Waarderingskader Instandhouding Rijksmonumenten* getoetst (zie bijlage II). De inspectie heeft geconstateerd dat de gemeente in de meeste gevallen voldoet aan de kwaliteitskenmerken van het domein Resultaten waarbij het erom gaat of '*het bestand aan monumenten zorgvuldig in stand wordt gehouden*'. Bij een aantal kwaliteitskenmerken binnen het domein Effectiviteit (*Het proces gebeurt zorgvuldig en doelmatig*) en binnen het domein Waarborg (*De zorg voor de monumenten is verzekerd*) heeft de inspectie belangrijke opmerkingen geplaatst. Geconstateerd is dat het proces niet altijd zorgvuldig gebeurt en dat de zorg voor de monumenten onvoldoende is verankerd in de gemeente.

Het merendeel van de rijksmonumenten in de gemeente staan er uitstekend bij, zo heeft de Inspectie geconstateerd. Zeker het exterieur van de objecten is vaak goed onderhouden en op de juiste wijze gerestaureerd. Wel wordt in deze gemeente nogal eens gekozen voor een restauratietechnisch correcte, maar visueel minder fraaie oplossing voor een restauratieprobleem. Eén keer heeft de inspectie moeten constateren dat door een restauratieplan de historische waarde van een rijksmonument te zwaar wordt aantast.

Dat het merendeel van de rijksmonumenten in de gemeente er zo goed bijstaan is vooral te danken aan de goede communicatie tussen eigenaren en ambtenaren monumentenzorg. Veel wordt hier mondeling geregeld. De ambtenaren, zowel van de gemeente als van de RACM, zijn geregeld op het werk aanwezig. Hierdoor worden restauratieproblemen vaak direct op het werk besproken waarbij direct kan worden gekozen voor een oplossing. De consultant van de RACM wordt hierbij vaak ingeschakeld vanwege zijn restauratietechnische kennis. Binnen de gemeente zelf is de restauratietechnische kennis, en vooral de cultuurhistorische kennis, minder goed ingebed. Er is ook tot op heden weinig gebruik gemaakt van de mogelijkheden tot het vergroten van deze kennis door het volgen van opleidingen.

Voorafgaand aan een restauratie wordt vrijwel nooit een bouwhistorisch onderzoek uitgevoerd, ook niet als hier door de RACM of door de monumentencommissie in hun adviezen expliciet om wordt gevraagd. Dergelijke onderzoeken zouden tot meer verantwoorde restauraties kunnen leiden, waarbij de historische waarde voorop staat. Groot probleem bij de gemeente is dat de monumentenzorg niet op de politieke agenda staat. Ook bij grote onderzoeksprojecten als het opstellen van de Kadernota Buitengebied Westerveld en de Visie op de Maatschappij van de Weldadigheid wordt het gebouwde cultuurhistorische erfgoed vrijwel vergeten. Een beleidsplan voor de monumentenzorg is er

niet, zodat nergens is vastgelegd wat de waarde van dit erfgoed is en hoe dit door de gemeente wordt vertaald in een visie voor de omgang met dit erfgoed in het heden en de toekomst. De recent afgeschafte rietendakenregeling en de verkoop van rijksmonumenten in gemeentelijk eigendom illustreren het gebrek aan politieke prioriteit.

De tot op heden gehanteerde monumentenverordening was zeer summier; de zojuist vastgestelde nieuwe monumentenverordening is niet afgestemd met de ambtenaar monumentenzorg, en heeft enkele opvallende, niet onderbouwde afwijkingen ten opzichte van de VNG-modelverordening.

In de vergunningprocedure zijn een aantal manco's geconstateerd, die echter in de meeste gevallen niet hebben geleid tot een onjuiste restauratie. Omdat als gezegd veel in de communicatiesfeer gebeurt, en er daarbij vaak sprake is van een goede relatie tussen eigenaar, architect en gemeenteambtenaren, worden veel problemen in het werk op bevredigende wijze opgelost. Handhaving achteraf is hierdoor niet vaak nodig; een handhavingsnota voor de monumentenzorg ontbreekt. Dat deze werkwijze wel risico's met zich meedraagt is duidelijk.

Samenvattend kan worden gesteld dat ondanks het ontbreken van enig gemeentelijk beleid over de monumentenzorg, de vele monumentale panden in de gemeente er over het algemeen uitstekend bijstaan. Of dit ook zo zal blijven in de toekomst is echter de vraag, omdat in de gemeente weinig is vastgelegd, en veel afhangt van de bereidwilligheid en de inzet van eigenaren en monumentenambtenaren. Ook scholing van de monumentenambtenaren is hiervoor een belangrijke factor.

Samenvatting van de aanbevelingen:

Beleid

Zet de monumentenzorg op de politieke agenda. Stel bijvoorbeeld een beleidsplan op voor de monumentenzorg, waarin kan worden vastgelegd hoe de gemeente wil omgaan met zijn gebouwde erfgoed nu en in de toekomst. Zorg dat de cultuurhistorische waarde van het gebouwde erfgoed wordt onderkend in relevante nota's. Draag zorg voor voldoende toezicht op het bestand aan monumenten en op de uitvoering van restauraties, en leg dit vast in een handhavingsnota.

Kennis en deskundigheid

Vergroot de aanwezige restauratietechnische en cultuurhistorische kennis door het volgen van relevante scholing, waarbij van belang is dat moet worden gezorgd voor achtervang op niveau tijdens deze studietijd. Zorg voor voldoende cultuurhistorische kennis ten behoeve van het restauratieplan door waar nodig een bouwhistorisch onderzoek uit te voeren

voorafgaand (en eventueel tijdens) een restauratie, zeker als hier door een adviesorgaan om wordt gevraagd.

Advisering

Zet duidelijke beoordelingscriteria op schrift en gebruik deze in de advisering. Zorg voor de terugkeer van een aanvraag bij een onder voorwaarden afgegeven advies. Leg tijdens het werk gegeven nadere adviezen schriftelijk vast.

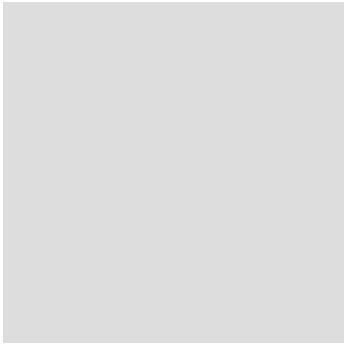
Informatieoverdracht

Alle mondelinge afspraken schriftelijk vastleggen en in de dossiers opnemen. De dossiers per object goed bijhouden en op één plaats in de organisatie bewaren. De interne communicatie verbeteren, zodat belangrijke ontwikkelingen in de monumentenzorg worden opgesteld in overleg met alle partijen. Een meer proactief beleid voeren ten aanzien van het informeren van eigenaren. Het contact met de historische verenigingen intensiveren.

Procedure

De vergunningprocedures zorgvuldig volgen, hierbij de wettelijke termijnen in de gaten houden. Zorg voor transparante criteria voor de ontvankelijkheidstoets en controleer hier goed op. Besluiten pas nemen als de definitieve adviezen van RACM en monumentencommissie zijn ontvangen. Besluiten beargumenteren met gebruikmaking van de adviezen en verwijzen naar de juiste adviezen en tekeningen.

Bijlagen

Bijlage I: Geraadpleegde documenten

Ontvangen beleidsstukken van of via de gemeente:

- *Monumentenverordening*, vastgesteld 22 januari 1998 (NB. op 19 september is ter plaatse een nieuwe Monumentenverordening ontvangen, vastgesteld 12 september 2006, onder intrekking van de Monumentenverordening van 1998)
- *Welstandsnota Westerveld*, vastgesteld 18 mei 2004
- Drents Plateau: *Jaarverslag 2004*
- Aanwijzingsvoorstel beschermd gezicht *Frederiksoord-Wilhelminaoord*
- *Een monument in beweging, visie op behoud en ontwikkeling van het historische erf- en gedachtegoed van de Maatschappij van Weldadigheid*, Advies- en ingenieursbureau Oranjewoud, mei 2005
- *beknopt overzicht gemeentelijke begroting monumentenzorg Westerveld*, overzicht 2006
- *Provinciaal restauratie-uitvoeringsprogramma (PRUP) 2004-2009 en 2005/2006-2011*
- Programmabegroting 2006: *Programma 7: Zorg, Welzijn, Sport en Cultuur*
- Productenraming 2006 en Productenrekening (deel 1): *productbladen Historische gebouwen*

Toegezonden ten behoeve van de reality checks:

- Bouw- en monumentenvergunningen, adviezen monumentencommissie en RACM over de rijksmonumenten:
  - Pastorie, Koningin Wilhelminalaan 51 in Wilhelminaord
  - Koloniewoning, Koningin Wilhelminalaan 59 in Wilhelminaord
  - Nederlands Hervormde Kerk, Uffelterkerkweg 1 in Havelte
  - Boerderij en landhuis Landgoed Overcinge, Linthorst Homanlaan 1 in Havelte
  - Woonboerderij, De Hoek 5 in Vledder
  - Boerderij/tandartspraktijk, Kruisstraat 2 in Diever

Internet:

- www.vrom.nl: *VROM-onderzoek gemeente Westerveld*, 2004, VROM Inspectie Noord
- www.historiehaven.nl
- www.gemeentediever.nl
- www.dwingelseigen.nl
- www.gemeentewesterveld.nl:
  - *Samen werken aan vernieuwing*, Collegeprogramma 2006-2010
  - *Kadernota buitengebied Westerveld*, BügelHajema adviseurs, vastgesteld 14 februari 2006

Bijlage II: Waarderingskader

Toelichting op het Waarderingskader Instandhouding Rijksmonumenten

Ten behoeve van de inspecties op het gebied van instandhouding van monumenten, heeft de Erfgoedinspectie een waarderingskader ontwikkeld. Dit is gebeurd in samenspraak met betrokkenen in het monumentenveld in een daartoe ingestelde klankbordgroep.

Dit waarderingskader geeft de contouren aan waarbinnen een inspectie plaatsvindt. In de waarderingskaders heeft de Erfgoedinspectie kwaliteitskenmerken opgenomen die aangeven waaraan een goede monumentenzorg moet voldoen.

Er zijn overigens verschillende soorten inspecties denkbaar naast de inspectie op de instandhouding van monumenten. Zo kan een inspectie betrekking hebben op de omgang met beschermde stads- en dorpsgezichten. Daarnaast kunnen thematische inspecties worden ingericht, met als doel een specifiek onderwerp te onderzoeken. Ook is een inspectie naar de bescherming en aanwijzing van monumenten of beschermde gezichten een voor de hand liggend onderzoek.

Deze toelichting richt zich op de gemeentelijke inspectie, voor wat betreft het onderdeel 'instandhouding'.

Een dergelijke inspectie vindt in de regel in één gemeente plaats en bestaat uit drie onderdelen: een analyse van vooraf te bestuderen documenten, een inspectiebezoek waar gesprekken met verschillende actoren plaatsvinden en het bezoeken van enkele recent gerestaureerde monumenten ter plaatse. Een inspectie wordt afgerond met het vervaardigen van een rapportage, die zal worden gepubliceerd op de website van de Erfgoedinspectie.

1. Wettelijke basis

Het vertrekpunt voor de uitoefening van het toezicht wordt gevormd door de toepasselijke wet- regelgeving. Hiertoe worden in ieder geval gerekend de Algemene Wet Bestuursrecht en de Monumentenwet 1988 en verwante regelgeving. De wettelijke bepalingen zijn door de Erfgoedinspectie vertaald naar een waarderingskader, dat door haar als beoordelingsmaatstaf wordt gehanteerd. De sector Monumenten van de Erfgoedinspectie ziet toe op de naleving van de wettelijke bepalingen voorzover ze van toepassing zijn op beschermde rijksmonumenten en stads- en dorpsgezichten.

NB. Archeologische monumenten vallen buiten de inspectie van de sector Monumenten; het toezicht hierop ressorteert onder de sector Archeologie van de Erfgoedinspectie.

De Monumentenwet 1988 geeft de wettelijke uitgangspunten aan voor de Erfgoedinspectie. Zo wordt bijvoorbeeld bepaald hoe een procedure tot vergunningverlening moet verlopen en hoe moet worden geadviseerd over plannen.

De wet gaat uit van decentralisatie van een aantal taken en bevoegdheden naar de gemeentelijke overheid. Mede om die reden biedt de wet mogelijkheden om eigen beleid nader vorm te geven. Deze beleidsvrijheid is aanleiding voor de Erfgoedinspectie om ook andere aspecten van de monumentenzorg te onderzoeken, die van directe of indirecte invloed kunnen zijn op de kwaliteit van de (zorg voor de) rijksmonumenten. Te denken valt aan hoe de monumentenzorg verankerd is in een bredere beleidsopvatting, hoe actief een gemeentebestuur de begeleiding van restauraties ter hand neemt, of hoe cultuurhistorisch onderzoek is verricht t.b.v. de opstelling van restauratieplannen.

2. Actoren en verificatoren in de inspectie

Hoewel de gemeente als gevolg van de decentralisatie een aantal taken en bevoegdheden bezit om het monumentenbeleid vorm te geven, betekent dit niet dat het gemeentebestuur de enige geïnspecteerde is in de aanpak van de Erfgoedinspectie.

De Erfgoedinspectie heeft in het waarderingskader bij elk kwaliteitskenmerk actoren en verificatoren benoemd. Actoren zijn de partijen die in eerste instantie verantwoordelijk zijn voor de uitvoering of realisatie van een bepaalde taak. Verificatoren zijn de betrokken partijen bij wie kan worden gecheckt of een actor deze taak naar behoren uitvoert.

De gemeente is wel de belangrijkste actor in de te inspecteren onderdelen, maar daarnaast spelen ook andere betrokkenen een rol. Zo vinden ook gesprekken plaats met de lokale monumentencommissie, met de rayonconsulent van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, en met historische verenigingen.

De gemeente wordt dus niet geïnspecteerd als bestuurlijke eenheid, maar als entiteit ofwel als gebied waarbinnen verschillende betrokkenen actief zijn (en dus 'actor' zijn).

Wat hierbij ook belangrijk is om aan te tekenen, is de duidelijke scheiding tussen 'eerstelijns' en 'tweedelijns' toezicht. Waar de sector Monumenten van de Erfgoedinspectie voornamelijk toezicht houdt vanuit de tweede lijn (toezien op de naleving van de wet door anderen), zijn in het bijzonder gemeenten verantwoordelijk voor de eerste lijn. Daarmee wordt de zorg voor juiste planbehandeling, advisering, besluitvorming en begeleiding van de uitvoering bedoeld. De Erfgoedinspectie zal deze taken niet overnemen of overdoen. Dit houdt

bijvoorbeeld in dat de gemeente actor is in de begeleiding van de uitvoering en daarop ook zelf moet toezien en handhaven.

3. Indeling van het waarderingskader

Het kader is ingedeeld in drie zogenoemde domeinen. De drie domeinen zijn gericht op 'resultaten', 'effectiviteit' en 'waarborg'.

Het domein 'resultaten' gaat in op de vraag of het bestand aan rijksmonumenten zorgvuldig in stand wordt gehouden. Er wordt bijvoorbeeld beoordeeld of de waarden van de monumenten sinds de aanwijzing op aanvaardbaar niveau zijn behouden en of restauraties hebben geleid tot een verantwoord resultaat.

In het domein 'effectiviteit' wordt bekeken of het proces van instandhouding zorgvuldig en doelmatig verloopt. Daarbij is onder meer aan de orde of er cultuurhistorisch onderzoek is verricht t.b.v. een verantwoord restauratieplan, of de werkwijze bij het verlenen van vergunningen correct verloopt, inclusief advisering, en of de werkzaamheden recht doen aan de waarden van het monument.

Het domein 'waarborg' gaat in op de vraag of de zorg voor de monumenten is verzekerd, bijvoorbeeld door voldoende kennis, door de aanwezigheid van een beleidsplan, of door een juiste informatieoverdracht. Ook maatschappelijke meerwaarden van de monumentenzorg horen bij de borging van kwaliteit en de verankering in beleidsvoornemens.

Alle 17 kwaliteitskenmerken die in deze drie domeinen zijn gegroepeerd, worden ondersteund door een of meer indicatoren.

Aan de hand van deze indicatoren worden documenten beoordeeld, worden vragen gesteld in de inspectiebezoeken en worden de te bezoeken restauratieprojecten onder ogen genomen als een soort 'reality check'.

De kwaliteitskenmerken en bijbehorende indicatoren moeten niet worden gezien als de vragenlijst die in de praktijk van de inspectie letterlijk worden toegepast. Het is wel een kapstok voor de inspecteur, om alle gegevens die hij bij zijn onderzoeken verkrijgt te kunnen indelen en groeperen.

4. Normering

Om te kunnen beoordelen of aan een kwaliteitskenmerk wordt voldaan, worden een of meer indicatoren benoemd als 'normindicator'. Dat wil zeggen dat een kwaliteitskenmerk alleen positief kan worden beoordeeld wanneer ten minste de bevindingen over daarbij behorende normindicator positief zijn.

Dit systeem vergemakkelijkt de beoordeling per te onderzoeken situatie, en geeft daarnaast de mogelijkheid om gegevens van verschillende onderzoeken met elkaar te kunnen vergelijken.

In de rapportages van de inspectie worden de indicatoren verwoord in tekstgedeelten die, al naar gelang de lokale situatie, genuanceerd worden. Een normindicator is een hulpmiddel voor de inspecteur om te komen tot vergelijkbare oordelen, die objectiveerbaar zijn.

NB. In dit waarderingskader zijn de normindicatoren niet vermeld omdat de Erfgoedinspectie deze nog zal uittesten in de inspecties die in 2006 en de eerste helft van 2007 worden uitgevoerd.

5. Toelichting op de drie domeinen

Monumenten zijn ooit aangewezen op grond van hun cultuurhistorische waardebepaling. In de Memorie van Toelichting op de Monumentenwet 1988 wordt het begrip 'cultuurhistorische waarde' omschreven als: 'de aan een bouwwerk of gebied toegekende waarde, gekenmerkt door het beeld dat is ontstaan en door het gebruik dat de mens in de loop van de geschiedenis van dat bouwwerk of dat gebied heeft gemaakt'.

Het begrip cultuurhistorische waarde' komt herhaaldelijk terug in het waarderingskader omdat de inspectie dit ziet als een van de belangrijkste achtergronden van het wezen van een monument. De inspectie richt zich vanzelfsprekend op de formele vraag of de wet wordt nageleefd door de betrokken partijen. Daarbij kan en moet de inspectie steeds uitgaan van de intrinsieke waarden van het monument zelf. Elke actie die wordt ondernomen moet gericht zijn op de instandhouding van die waarden, en moet in dat kader worden beoordeeld.

Om die reden gaat het bij het domein 'resultaten' om het behoud van de beschermde waarden, om de manier waarop een eigenaar omgaat met die waarden en om de realisatie van werkzaamheden die leiden tot een verantwoord resultaat.

De inspectie wil daarmee niet voorschrijven hoe dat moet gebeuren, maar wel wil zij toezicht kunnen houden op de uiteindelijke resultaten die door anderen worden behaald. De strekking van de Monumentenwet 1988 nodigt daartoe uit, omdat impliciet de juiste interpretatie van het vergunningstelsel hiermee aan de orde is.

In het domein 'effectiviteit' zijn de meeste kwaliteitskenmerken herleidbaar tot specifieke artikelen in de wet. Toch worden ook daar kwaliteitskenmerken onderzocht die in ondersteunende zin bijdragen aan het beoogde wettelijke doel. Zo is deugdelijk onderzoek op cultuurhistorisch gebied een belangrijke voorwaarde voor het vervaardigen van een aanvaardbaar restauratieplan dat beoogt zoveel mogelijk van de beschermde waarden intact te laten.

Onderdelen als 'werkwijze bij planbehandeling' en 'advisering door een monumentencommissie' zijn direct te koppelen aan specifieke wetsartikelen 11 tot en met 17.

Ook de uitvoering van de werkzaamheden moeten recht doen aan de waarden van het monument zelf. Uitvoering conform de verleende vergunning is een eerste vereiste, maar deskundige begeleiding en uitvoering zijn ook van groot belang. Deze laatste indicatoren zijn niet wettelijk vastgelegd, maar kunnen niet los gezien worden van de bedoeling van de wet.

Tenslotte is het domein 'waarborg' het minst gelieerd aan specifieke wetsartikelen. Toch mag bijvoorbeeld een kwaliteitskenmerk over aanwezig kennis gelezen worden als een impliciete beantwoording van de strekking van de wet, namelijk om te komen tot een zorgvuldige planbehandeling en besluitvorming. Daartoe draagt ook het hebben van een beleid over monumentenzorg bij, evenals het uitvoeren van handhaving in de eerste lijn en informatieoverdracht aan eigenaren en betrokkenen. Zijdelijks wordt gezien of een gemeente de documentatie voor alle betrokkenen op orde heeft en of kwaliteitszorg een onderdeel is van de manier waarop zij haar beleid tegen het licht houdt. De Erfgoedinspectie heeft niet de intentie dergelijke kwaliteitskenmerken uitputtend te toetsen, omdat daarvoor andere toezichtmogelijkheden gelden (bijvoorbeeld een accountantsdienst of een gemeentelijke Rekenkamer). Wel draagt een beeld van dergelijke aspecten bij aan een algemene beeldvorming van de kwaliteit van de monumentenzorg ter plaatse.

Samenvattend kan gesteld worden dat de lijst aan kwaliteitskenmerken en daarbij behorende indicatoren een compleet overzicht vormt van wat zich in de monumentenzorg op het gebied van instandhouding allemaal afspeelt. Het waarderingskader kan daardoor wellicht overkomen als een ideale situatie, waaraan misschien maar weinigen kunnen voldoen, of als een utopisch beeld van hoe de monumentenzorg idealiter geregeld zou moeten zijn.

Het waarderingskader moet echter gezien worden als een instrument dat dient als uitgangspunt voor de inspecties, waarbij een beeld kan worden gevormd van de staat van de rijksmonumentenzorg in een bepaalde gemeente.

Door het toetsen van de monumentenzorg op de aspecten uit het kader wordt getracht een kwaliteitsverbetering van de instandhouding in de gemeente te bereiken.

Een tweede doel is het analyseren van meer algemene problemen in de monumentenzorg, die kunnen worden geconstateerd na het uitvoeren van meerdere gemeentelijke inspecties. Op de geconstateerde algemene problemen kan de inspectie vervolgens thematische onderzoeken inrichten.

Waarderingskader Instandhouding Rijksmonumenten (versie 16 juni 2006)

DOMEIN: RESULTATEN

Deelvraag: Het bestand aan monumenten wordt zorgvuldig in stand gehouden.

BESCHERMDE WAARDEN

- R 1 De waarden van het beschermde monument zijn, sinds de aanwijzing, op aanvaardbaar niveau behouden
  - R 1.1 De redengevende omschrijving is nog van toepassing
  - R 1.2 De schoonheid, de betekenis voor de wetenschap en/of de cultuurhistorische waarden zijn voldoende behouden

VISIE OP INSTANDHOUDING

- R 2 De eigenaar heeft een visie op instandhouding gericht op de waarden van het monument
  - R 2.1 De eigenaar voelt zich verantwoordelijk voor de instandhouding van zijn monument
  - R 2.2 De eigenaar geeft uitvoering aan zijn visie op de instandhouding van het monument
  - R 2.3 De eigenaar heeft een deugdelijk plan voor de instandhouding van het monument

RESTAURATIE EN/OF WIJZIGING

- R 3 De restauratie en/of wijziging heeft geleid tot een verantwoord resultaat
  - R 3.1 Het ingediende plan vormt voldoende basis voor een deugdelijke restauratie
  - R 3.2 De verleende vergunning regelt adequaat de op instandhouding gerichte werkzaamheden
  - R 3.3 De overheid heeft de werkzaamheden op de juiste wijze begeleid
  - R 3.4 De restauratie en/of wijziging is op de juiste wijze uitgevoerd
  - R 3.5 De uitvoering van de werkzaamheden is een bijdrage aan een juist beheer van het monument
  - R 3.6 Van de restauratie en/of wijziging van het monument is een schriftelijke verantwoording gemaakt
  - R 3.7 De subsidies en financiële regelingen hebben de instandhouding van het monument gestimuleerd

DOMEIN: EFFECTIVITEIT

Deelvraag: Het proces gebeurt zorgvuldig en doelmatig

ONDERZOEK

- E 1 Er is deugdelijk onderzoek verricht op cultuurhistorisch en/of bouwtechnisch gebied
  - E 1.1 Het onderzoek is voorafgaand aan de planvorming uitgevoerd
  - E 1.2 Gedurende de werkzaamheden wordt nader onderzoek verricht
  - E 1.3 Het onderzoek is deskundig en van voldoende diepgang
  - E 1.4 De resultaten van het betreffende onderzoek zijn verwerkt in het plan
  - E 1.5 De resultaten zijn vastgelegd en gedocumenteerd

PLANVORMING

- E 2 Er is een deugdelijk plan opgesteld
  - E 2.1 De initiatiefnemer heeft een ontvankelijk plan ingediend
  - E 2.2 Bij plannen van ingrijpende aard en bij plannen waar dat gewenst wordt, is vooroverleg gevoerd tussen de initiatiefnemer en de overheid
  - E 2.3 Het restauratieplan gaat uit van behoud en herstel van de aanwezige waarden uit het oogpunt van monumentenzorg
  - E 2.4 De werkzaamheden zijn goed aangegeven en de noodzaak is goed beargumenteerd

PLANBEHANDELING

- E 3 De werkwijze bij het verlenen van vergunningen is correct
  - E 3.1 De overheid zorgt voor voldoende deskundigheid
  - E 3.2 De procedure wordt op zorgvuldige wijze gevolgd
  - E 3.3 De wettelijke termijnen worden gehanteerd

ADVISERING

- E 4 De adviezen doen recht aan de waarden van het monument
  - E 4.1 De adviezen zijn deskundig
  - E 4.2 De adviezen zijn transparant en dragen bij aan een juiste besluitvorming
  - E 4.3 Het adviesorgaan is voldoende deskundig
  - E 4.4 Het adviesorgaan werkt professioneel

BESLUIT

- E 5 Het besluit doet recht aan de waarden van het monument
  - E 5.1 Er is rekening gehouden met de adviezen op het gebied van de monumentenzorg
  - E 5.2 Het besluit is op basis van een duidelijke gemotiveerde afweging gemaakt
  - E 5.3 Indien voor een bepaalde restauratie geen vergunning nodig is, heeft de overheid op goede gronden tot deze beoordeling kunnen komen

UITVOERING

- E 6 De werkzaamheden doen recht aan de waarden van het monument
  - E 6.1 De werkzaamheden worden uitgevoerd conform de vergunning
  - E 6.2 De werkzaamheden worden deskundig begeleid
  - E 6.3 De werkzaamheden worden deskundig uitgevoerd

BEHEER EN ONDERHOUD

- E 7 De instandhouding van het monument is voldoende gewaarborgd
  - E 7.1 Het object wordt op de juiste wijze beheerd
  - E 7.2 Het object wordt goed onderhouden
  - E 7.3 Het object wordt op de juiste wijze gebruikt

DOMEIN: WAARBORG

Deelvraag: de zorg voor de monumenten is verzekerd

KENNIS

- W 1 Er is voldoende actuele kennis beschikbaar op het gebied van de monumentenzorg, ten behoeve van de ontwikkeling van cultuurhistorisch beleid en ten behoeve van de behandeling van bouwplannen
  - W 1.1 Er is voldoende cultuurhistorische kennis
  - W 1.2 Er is voldoende restauratietechnische kennis
  - W 1.3 Er is voldoende kennis op het gebied van de subsidie- en overige financiële regelingen
  - W 1.4 Er is voldoende kennis van de betreffende wet- en regelgeving
  - W 1.5 De benodigde kennis wordt adequaat ingezet ten behoeve van alle werkzaamheden

TOEZICHT EN HANDHAVING

- W 2 De gemeente heeft een handhavingsbeleid
  - W 2.1 De gemeente houdt toezicht op de naleving van de Monumentenwet 1988
  - W 2.2 De gemeente maakt haar handhavingsbeleid inzichtelijk

INFORMATIEOVERDRACHT

- W3 De overheid zorgt voor informatieoverdracht op het gebied van de monumentenzorg
  - W 3.1 Er is beleid op het gebied van communicatie
  - W 3.2 De continuïteit van de informatieoverdracht wordt gewaarborgd
  - W 3.3 De betrokkenen worden op de juiste wijze geïnformeerd

DOCUMENTATIE

- W 4 De documentatie op het gebied van de monumentenzorg is op orde
  - W 4.1 In het dossier zitten de relevante stukken
  - W 4.2 De gemeente houdt wijzigingen in het vergunningenregister bij
  - W 4.3 De documentatie is raadpleegbaar bij de overheid

BELEID

- W 5 De overheden hebben een beleidsvisie voor de monumentenzorg
  - W 5.1 Er is een monumentenverordening
  - W 5.2 Er is een actueel beleidsplan voor de monumentenzorg
  - W 5.3 Het welstandsbeleid houdt rekening met de aanwezige cultuurhistorische waarden
  - W 5.4 Het ruimtelijk en stedelijk beleid wordt door de aanwezige monumenten (en historische structuren) geïnspireerd

KWALITEITSZORG

- W 6 Er is sprake van kwaliteitszorg voor de monumentenzorg
  - W 6.1 Het beleid en de processen worden geëvalueerd
  - W 6.2 Er wordt gericht gewerkt aan het verbeteren van de kwaliteit

MAATSCHAPPELIJKE MEERWAARDE

- W 7 De maatschappelijke meerwaarden van de monumentenzorg zijn onderkend
  - W 7.1 Er is rekening gehouden met de educatieve waarde
  - W 7.2 Er is rekening gehouden met de toeristische waarde van monumenten en historische structuren
  - W 7.3 De economische waarde van de monumenten wordt op de juiste wijze afgewogen

Bijlage III: Afkortingen

APA	Algemene verklaring van Positief Advies van de RACM
BWT	Bouw- en Woningtoezicht
BSDG	Beschermde stads- en dorpsgezichten
DCE	Directie Cultureel Erfgoed van het Ministerie van OCW
FGM	Federatie Grote Monumentengemeenten
fte	fulltime equivalent
NCM	Stichting Nationaal Contact Monumenten
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
RACM	Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (voorheen RDMZ)
RDMZ	Rijksdienst voor de Monumentenzorg (voorganger van de RACM)
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VROM	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

Colofon

Uitgave

Erfgoedinspectie / Monumenten
Hoftoren, Rijnstraat 50
Postbus 16478 (IPC 3500)
2500 BL Den Haag

Algemeen telefoonnummer	+31 (0)70 – 412 4012
Fax	+31 (0)70 – 412 4014
E-mail	info@erfgoedinspectie.nl
Website	www.erfgoedinspectie.nl

Den Haag, december 2006

Over de Erfgoedinspectie / Monumenten

De sector Monumenten houdt toezicht op de naleving van de Monumentenwet 1988 op het terrein van de gebouwde monumentenzorg.

Daartoe inspecteert de sector alle gemeenten die vergunningen geven voor monumenten en ruimtelijk beleid voeren voor beschermde stads- en dorpsgezichten. Ook zien we toe op de instandhouding van de rijksmonumenten zelf.

We inspecteren verder op rijksniveau de aanwijzing van monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten. Bovendien is er toezicht op particuliere betrokkenen: eigenaren, stichtingen en belangenkoepels. Daarbij kijken we naar het beheer en gebruik van de monumenten.

